

16

Gy. 12.

Gy⁴ 72.

17.
2/
3/
4/
5/
6/
7/
8/
9/
10/
11/
12/
13/
14/
15/

DE
THEORIA HISTORIAE CIVILIS
NONNVLLA.

PARS PRIMA.

QVAM
SVB PRAESIDIO
CAROLI RENATI HAVSEN
PHILOSOPHIAE P. P. O. ACADEMIAE ELECTORALIS MOGVNTINAE,
ET REGII INSTITVTI HISTORICI GOTTINGENSIS SOCI
ORDINARII.

DIE XXVII. APRILIS MDCCLXIX.

PLACIDO ERVDITORVM EXAMINI

SVBICIT

CHRISTIAN GOTTLIEB CHRYSOSTOMVS BEER

LEOBERGA SILESIVS.

HALAE
LITTERIS CVRTIANIS.

THEORIA HISTORIAE CIVILIS

ET OMNIVM

PARS PRIMA

SVB PRAESIDIO

CAROLI RENNATI HAVSII

PHILOSOPHI P. O. ACADEMIAE PECTORANAe MORGANNAE
ET REGII INSTITVTI HISTORICI GOTTINGENSIS SOCI
ORDINARI

DIE XXVII APRILIS MDCCXIX

PRIMO EXAMINATORVM EXAMINI

AVTHORIS

CHRISTIANI GOTTLIEB CHRYSOSTOMVS BEER

LEONORVM MORGANAE

HALAE

IN THEATRO CAESARIS

CIVITATIS LEOBERGENSIS
CONSVLI GRAVISSIMO
RELIQVISQVE SENATORIBVS
CLARISSIMIS,

HANC DISSERTATIONEM

ET AD PIETATEM IN PATRIAM DEMONSTRANDAM
GRATVMQVE ANIMVM, IIS,

PENES QVOS CVRA SALVTIS FELICITATISQVE PVBLICAE EST,
SIGNIFICANDVM OFFERT

CHRISTIANVS GOTTLIEB CHRYSOSTOMVS BEER.

CIVITATIS LEONBERGENSIS

CONSULI GRAVISSIMO

RELIGIOSAE SENATORIBUS

GRAVISSIMIS

HANC DISSENTATIONEM

ET AD SCRIPTAM IN EADEM DEMONSTRANDAM

GRATIAE VOTUM, HIS

REBUS QUOS CURA SANCTAE FELICITATISQUE PASTORALIS EST

SIGNIFICANDUM DUCIT

CHRISTIANVS GOETTER CHRYSOSTOMVS BREH

DE

THEORIA HISTORIAE CIVILIS
NONNVLLA.

§. I.

Illud, quod nuper inchoauimus, de statu reipublicae germanicae sub *Ottone* primo, continuare argumentum, fata reliquorum populorum Germaniae exponere, imprimisque vicissitudines Provinciarum luculentius describere, vt forma reipublicae germanicae his temporibus (sicuti veritatis amor, non inane studium partium postulat) ex hac ipsa rerum gestarum serie pateat, omnibusque du-

A

du-

dubitationibus liberetur, nobiscum constitueramus. At enim vero cum ampla sane prouincia, nobis in hac academia demandata, cui pro virili parte satisfacere contendimus, tum aliorum negotiorum moles, morbusque, qui nos nuper oppressit, animum adeo defatigauerunt nostrum, vt plus vice simplici ab hoc reuocaremur consilio. Inter hos ipsos labores, ornatissimo huius dissertationis defensori, apud exteros ingenii sui explicandi, doctrinaeque in hac academia collectae, valde opportuna offerebatur occasio, qui, cum ad iter sese accingeret, nolui ejus rectissimae voluntati deesse, speremque, quam ex meo consilio, aliis jam nuper fecerat, fallere. Aliud igitur elegi argumentum, in quo pertractando, breui magis, quam luculenta et copiosa oratione utar, inprimis etiam cum hoc ipsum argumentum de Theoria Historiae, valde ad nostrum accommodatum esse videatur consilium, ex quo ornatissimis Commilitonibus nostris, hanc partem humanae sapientiae publicis praefationibus illustrare, constituimus. Hanc ipsam vero praefationem lectores nobis facile indulgebunt, cum iis rationem reddere cogemur, qui nos saepissime de lenis nostris nominibus accusent, quae ramentum suo tempore persoluemus.

§. II.

Inter veteres scriptores *Lucianus a)* et *Dionysius Halicarnassensis b)*; ille copiosa commentatione, hic vero cum grauitatem virtutesque reliquas Thucydidis describeret, quaedam praecepta regulasque historiae conscribendae tradiderunt. Quae si diligenter examinamus, largam profecto materiam Theoriae conscribendae, nobis suppeditabunt. Facili enim negotio, praestantissimi illi viri, collig-

a) Tom. II. Operum pag. 362: Quo modo historia sit scribenda?

b) Tom. II. de Thucydidis caractere p. 137. ex editione Friderici Sylburgii.

colligebant; hanc rerum gestarum narrationem, neque prudentiam humanam acuire, neque homines ad virtutem allicere, et a vitiiis retinere posse, nisi certo quodam consilio institueretur. Cum vero haec pulcherrima *Luciani* et *Dyonisii* praecepta, magis ad haec, quibus viverent tempora, (licet multas regulas et nostrae aetati consentaneas contineant) accommodata esse videantur, amplam sane de hoc argumento dicendi, recentioris aetatis scriptoribus, reliquerunt materiam. Quem fugiunt in hoc ipso Theoriae indagandae studio, *Balduni c)*, *Bollingbrokii d)*, *Gaillardii e)*, acutissimi *Gattereri f)*, aliorumque egregii labores?

§. III.

Haec vero Theoria Historiae, de qua paullo vberius differemus, praeter regulas fidei historicae, ingenuum libertatis reliquarumque virtutum amorem, accurata oeconomia (siue te ad conscribendam historiam, siue alios instituendos accingas) ordineque rerum gestarum diligentissime seruando, bono dilectu, in hac fere innumerabilium generis humani vicissitudinum, ipso de hac rerum gestarum varietate iudicio, denique genere scribendi absoluitur. Quapropter his omnibus expofitis; vniuersa nostra oratio peroratur.

§. IV.

Omniem historiam, cui in enarratione rerum gestarum, non summa veritatis vis inest, licet caeteroquin pulcherrime conscrip-

A 2

pta

c) De conjunctione historiae vniuersae cum iurisprudencia.

d) Briefe über die Erlernung und Gebrauch der Geschichte.

e) Historische Bibliothek, erster Theil.

f) In der Vorrede zu der Geschichte Franz des ersten, Königs von Frankreich

pta, et omnibus numeris absoluta esse videretur, superuacaneam esse, praecipuaque destitui vtilitate, extra omnem dubitationem positum esse videtur. Indefessum igitur veritatis, certitudinis, et verosimilitudinis omnino indagandae, perspiciendaeque studium, a bono historico requiritur, vt haec vniuersa veritatis praecepta, ex philosophia petita, quae inter nostros inprimis egregie summe venerabilis *Crusius* g) detexit, ad quamcumque rem gestam examinandam transferat. Qui locus in Theoria Historiae etiam latissime patet. Etenim ille praeceptorum vsus, a Philosophis pertractatorum, omnium optime ex accommodatione ad singula exempla colligi ac demonstrari potest. Quamuis vero hoc Philosophiae studium, mirifice vim iudicandi acuat, ejusque ope, intimos veritatis errorisque recessus in vniuersum penetremus; rerum intelligentes tamen negotio videbit, hanc ipsam philosophiam, ingenium tantummodo nostrum praeparare, ad fidem scriptorum omnino recte aestimandam, et ad veritatem, ex ipsa rerum gestarum natura ac indole perspiciendam. Si vero de singulis locis scriptorum, aut narrationibus, de cognitione hujus vel illius scriptoris, quatenus ad fidem ejus pertineat, de comparando inter se vel consensu vel dissensu scriptorum, sermo instituitur; haec ipsa fidei praecepta, Critices et rei Diplomaticae studio magnopere illustrantur. Cum hoc ipso autem studio, vt frequentem et indefessam scriptorum lectionem, ipsamque accuratam cognitionem variarum rerum, temporumque, quibus floruerunt auctores, jungamus, necessarium esse videtur. Itaque et in Theoria studii historici, quatenus haec ipsa studia ad veritatem eliciendam, dijudicandamque, vim suam et vtilitatem exerunt, explicabimus. Praeter ea, quomodo ipsa lectio scriptorum sit peragenda, ne errores amplectamur,

g) Weg zur Gewissheit und Zuverlässigkeit der menschlichen Erkenntnis
S. 1057.

mur, veritatem negligamus, aut tempus operamque, legendis variis scriptoribus, quorum alius primus res gestas memoriae prodidit, reliqui omnes eum presso pede sequuti sunt perdamus, erit dicendum. Deinceps etiam variarum gentium scriptores diligenter inter se sunt comparandi, cum in vniuersa rerum gestarum narratione, tum in insignibus ac praecipuis rei commemoratae locis. Ita et ex fide ipsius gentis, ex sapientia, vel praeiudicatis temporum opinionibus, ex forma regiminis, variisque et Principum, et Imperiorum vicissitudinibus, ex ingenio scriptoris, cognitione ejus vel frugifera, vel sterili ac inani, denique virtutibus vel vitis multa colligemus.

§. V.

Quemadmodum, quaecunque doctrina, si te paululum attollere, eaque excellere contendis, non solum summam diligentiam, sed etiam quandam ingenii praestantiam requirit; ita profecto in hoc ipso historiarum studio, non facile inter reliquos eminebis, nisi ad hoc ipsum veluti natus esse videaris. Nolo attingere eorum errorem, qui jam dudum fuit explosus, cum existimarent, admirabilem vim memoriae, omnem praestantiam historici, magnique nominis gloriam efficere posse. Hunc ipsum locum, de dotibus animi, in Theoria historiae, nullo modo silentio esse praetereundum, satis superque patet. Si vero ad accuratam iudicandi vim, admirabilem ingenii vbertatem, excellentiam memoriae, animus libertatis, nonnullis hominibus innatus, candore, celsitudine, magnificentia, ingenuitate, reliquisque virtutibus exornatus accedit? tum demum absoluta veluti boni historici magnitudo exoritur. Quomodo homo ferulis et illiberalis ingenii, timidus adulator, in describendis vel vitis vel virtutibus principum vnice veritatem amplectetur? quomodo, vt diligens, grauisque rerum gestarum au-

Stor, praëjudicatis opinionibus occurrer, clamores, calumniasque
 ciuium suorum aliorumque aequo animo feret? quomodo ea, in
 rerum gestarum enarratione attinget, quae vel ad emendandos mo-
 res ciuium, vel ad ipsam rempublicam magis stabiliendam, felici-
 tatemque ciuium adaugendam pertinent? quomodo denique hac
 animi fortitudine erit praeditus, vt ex amore veritatis et candore
 in posteros, humanae felicitatis immemor, iacturam bonorum, pri-
 uationem muneris, captiuitatem, quid? ipsam imminentem mortem
 altissime contemnat? Deinde etiam ex ipsa formula regiminis, ex
 virtutibus, ingenio, vel vitis Principis, ex libertate, quatenus vel
 omnino floret, aut depressa jacet, modo summam historicorum li-
 bertatem, modo fere exiguam, quid? plane nullam reperiemus.
 In his vero terris, vbi virtuti nullus honos habetur, vbi non solum
 facta sed etiam verba puniuntur, omniaque consilia, non ex amore
 in patriam, sed ambitione venalique fide agitantur: quis antiquae
 integritatis scriptor, res gestas etiam remotioris paululum temporis,
 memoriae proderè auderet? Displicet hominibus ad seruitutem,
 veluti natis, in vniuersum libertas dicendi, et male factorum con-
 scientia, adeo saepe homines perturbat, vt et aliorum sceleribus
 ingenue descriptis, se ipsos laceffitose esse putent. Quare hanc ter-
 ram, quae sub hoc duro gemit imperio, magis relinquere, quam
 hanc pulcherrimam dicendi libertatem amittere quis nollit? In hoc
 Theoriae studio, haec ipsa historicorum libertas, omnium optime
 exemplis illustrabitur. Ita scriptores Graecos cum Romanis com-
 parabimus, et inter hos ipsos secundum diuersa, quibus floruerunt,
 tempora, secundum libertatem populi, quae varias saepe experta
 fuit mutationes, ipsius libertatis historicae gradus definiemus.
 Porro haec ipsa comparatio inter scriptores Romanos, tempore li-
 beræ reipublicae et *Caesarum* imperio, aut inter Brittanum et Gal-
 licum scriptorum, aut Germanum, et iterum, verbi causa, inter
 Saxonicum, cum Aufriaco, instituta, pulcherrime hanc dicendi li-
 ber-

bertatem ostendet. Quemadmodum vero inter boni historici virtutes hic libertatis amor, animusque ingenuus et ab omni praedictarum opinionum auctoritate liber, praecipuum locum obtinet, ita profecto, illa iniqua temeritas, quae suo ingenio tantum indulget, et ex innata calumniandi libidine, nullam virtutem, vbiq; scelera vider, magnopere erit fugienda. Hic ipse locus paulo diligentius est pertractandus, vt inprimis exemplorum commemoratione, hanc veram omnique laude dignissimam libertatem, ab hac nonnullorum scriptorum petulantia, separemus.

§. VI.

Egregie profecto celeberrimus *Gattererus* in Bibliotheca historica inprimis *b)* de oeconomia historiae vniuersalis rerumque gestarum ordine disputauit, et sapienter collegit: solummodo praestantia ingenii, auxilioque Philosophiae, nos, rerum gestarum enarrationem feliciter ordinaturos esse, Cuicumque vero satis superque patet, quam inanis et ridicula sit omnis factorum cognitio, cum summa imis misceamus, semper veluti in tenebris versemur, et lectorum memoriam, nostri iudicii acumine, non adiuuemus. Hac laude prae omnibus reliquis veteres scriptores excelluerunt, plerique vero recentiorum, hanc difficillimam historiae pertractandae partem, quae demum Factorum commemorationem reddit frugiferam, plane neglexerunt. Etenim, multi ne quidem diuersas historiarum partes accurate distinxerunt, multo minus solliciti de singulorum factorum ordinatione. Ita porro in ipsa enarratione factorum, superauerunt antiqui nostros Scriptores, cum modo in historia vniuersali nostrorum haec facta commemorata legimus, quae tantummodo in historia populorum obtineant locum; denique cum historiae vniuersali, tum populorum eam rerum gestarum

b) Parte prima.

starum Recentiores immiscent narrationem, quae plane aliena esse videatur, et ad historiam singularem, quid saepe ad Biographiam pertineat. Aliam profecto oeconomiam, aliamque rerum gestarum collocationem, quaecunque pars Historiae postulat. Ita ratione Oeconomiae plane inter se differunt, Annales, et Annales pragmatici, porro quaedam veluti absoluta historia siue omnium gentium, siue nonnullorum, siue vnus gentis, denique historia genealogica et Biographia. Deinceps longe aliam viam et rationem auctores Compendiorum, quam Epitomatores, et illi, qui memorabilem quandam factorum seriem explicant, sibi eligere debent. Praeterea ipsum Consilium, ex quo ad conscribendam historiam accedimus, diligentius erit examinandum, aliter nunquam profecto lectorum voluntati satisfacimus. Age vero de hoc ipso argumento, paulo diligentius videamus, cuius grauitas omnia reliqua, in hoc Theoriae studio longissime superat.

§. VII.

Inter omnes constat, eam demum Historiam, quae omnium gentium res gestas, et antiquis et mediis aevi temporibus, et nostra aetate illustrat, splendido historiae vniuersalis nomine, dignam iudicari posse. Ex hac ipsa sententia, facile eorum error colligitur, qui *Puffendorium*, *Struuium*, alios, quos nolo nominare, inter scriptores historiae vniuersalis referant. Quemadmodum vero iam supra demonstraui, in eo in primis boni historici officium esse collocandum, ne fines, quibus, (vt reliquae disciplinae) historiarum studium regitur, transgrediatur; ita per se patet, et ipsum dilectum, et ordinationem factorum, singulari modo institui debere. Accedit ad ea, quod omnis reliqua historia, huic catholicae, tanquam fundamento suo innitatur, atque nos in vniuersum de memorabilibus vicissitudinibus generis hu-

mani

maui instruat. Colligo igitur, ortum, progressum et interitum, mores, instituta, litteras, virtutes et vitia populorum, religionem, ritus, (quatenus rerum gestarum memoriam illustrant) omnem historiae vniuersalis pertractationem absoluerem. Nunquam aliter proposito nostro satisfaciamus, sed modo in historia populorum enarranda versabimur, modo ad vniuersalem redibimus, et nunquam vniuersam rei tractationem ad finem perducemus. Quapropter, cum *Gatterero*, immensum illud Britannorum opus *i*) nullo modo tanquam historiam vniuersalem considero. Ita etiam neque illos Britannos qui veritatem et errores, additis nouis *k*), ex hoc opere hauserunt, neque acutissimum *Franzium* nuper defunctum *l*), neque *Boysenium* *m*), cuius eruditionem magni aestimo, in classe scriptorum historiae vniuersalis colloco. Ipse praestantissimus *Gattererus*, (humanitas doctissimi viri hanc libertatem mihi facile condonabit) adeo saepe copiosa eruditione, antiquitates eruit et indagat, vt magis populorum historiam, quam vniuersalem conscribere videatur. Quid igitur sentiam de *Freyeri*, cuius doctrinam caeteroquin laudo et commendo, aliorumque Compendiolis, quibus maxima ex parte vita principum continetur, lectores facile intelligent, superuacuumque foret, his ipsis nostrum addere iudicium.

§. VIII.

Explicata itaque natura et vera indole Historiae vniuersalis, ad quam accuratius perspiciendam, in ipso Theoriae studio, exemplum

i) Die Allgemeine Weltgeschichte.

k) Allgemeine Weltgeschichte von Guthrie, und andern.

l) Allgemeine Geschichte der Welt, der Natur, und der Völker. 2 Theile. Berlin.

m) Pragmatischer Auszug aus der Allgemeinen Weltgeschichte.

exempla cum antiquorum tum recentiorum scriptorum profere-
 mus; nunc et ad ordinem rerum gestarum, et ad singulorum
 factorum collocationem progredimur. Si paululum diligentius
 omnis temporis, rerumque gestarum memoriam repetamus, vel
 modo gentes exortas, iterum vel dispersas, vel oppressas fuisse,
 animaduertemus. Per longissimum porro temporis spatium saepe
 floruit quaedam gens, ad extremum tamen superata fuit; alia
 porro maiorem consequuta magnitudinem atque potentiam, cum
 vero ipsa hac sua magnitudine laboraret, subito fuit deuicta.
 Ita ex Babyloniorum et Assyriorum terris, imperium Persarum
 exoritur, et hoc oppresso Graecorumque libertate sublata, terri-
 bilis populis *Alexandri* magni potentia. Ex ejus hereditate
 crescunt posthaec vires Romanorum, quibus deuictis, noua ite-
 rum exsurgunt regna. Haec ipsa populorum antiquitas, va-
 riaeque mutationes, sicuti jam vidit doctissimus *Gattererus*, om-
 nium optime vniuersum dicendorum ordinem nobis ostendunt.
 In cuiuscunque gentis vero historia, nullo modo rerum gestarum
 enarratio ita est instituenda, vt ex more *Freyeri* et aliorum, (qui
 plane rejiciendus est) hoc tempore illam particulam et (confide-
 raris interea aliorum populorum rebus gestis) reliqua capita alio
 absoluamus. Ab origine vsque ad vltimum tempus cuiuscunque
 populi, non interrupta rerum gestarum serie, deducenda est hi-
 storia. Alias neque memoriae succurremus, neque nexum facto-
 rum, quae arctissimo inter se cohaerent vinculo, perspiciemus.
 Nisi vero, quatenus singula facta inter se cohaereant, rectissime
 perspicias, quomodo de iis ipsis iudicare valebis? ideoque omnis
 tua eruditio historica cum infimae plebis narrationibus erit com-
 paranda. Post rerum memorabilium gentis cuiusdam commemo-
 rationem, ipsa reipublicae, religionis, doctrinae, institutorum,
 morum, vitiorum virtutumque vberior descriptio, secundum
 quasdam Epochas, statim locum occupat. Saepissime facta tan-
 quam

quam causae, has ipsas partes reipublicae commutauerunt; Saepius vero etiam formula regiminis, mores institutaque, rebus vel feliciter, vel infeliciter gerendis occasionem dederunt populo. Ex quo colligo, hanc institutorum explicationem, eo ordine in historia vniuersali esse collocandam, vt ipsa rerum enarrandarum series eo clarius intelligi et illustrari possit. Si igitur, ex ipsis reipublicae administrandae mutationibus, noua series factorum exoritur, eas non absoluta populi historia, sed statim illustrabo, ita, vt quemadmodum res gestas secundum Epochas, considerato tamen diligentissime nexu factorum, proponam et explicem, ita etiam mores ac instituta secundum Epochas delineem.

§. IX.

Nouam tamen, his omnibus feliciter superatis, in historia vniuersali pertractanda, et longe grauissimam video difficultatem. Etenim cum in explicandis rebus gestis cuiusdam gentis versamur, necesse est, vt alios populos attingamus, quorum rerum gestarum memoria nisi simul animo lectorum obuersetur, nunquam illi hanc, quam commemorauimus historiam, ab omni parte perspicient. Ita vero, et exemplo veterum scriptorum, et praestantissimis praeceptis doctissimi *Gattereri* commotus, existimo, tum demum vniuersae rerum gestarum enarrationi immiscendam esse huius vel illius populi historiam, cum ipsius memorabilis facti natura ac indoles, verbi causa, bellum quod deuicto populo finitum fuit, hunc ipsum dicendorum ordinem postulare videatur. Haec ipsa historia, quam ex more Auctoris carminis epici, narrationi inseramus, secundum has regulas, de quibus supra verba fecimus, erit conscribenda.

§. X.

Satis igitur de Oeconomia historiae catholicae, omnino disputatum, sed restat ille locus, in quo singulorum factorum ordinationem exponere promissimus. Male profecto nostro satis facimus consilio, si, secundum Chronologiam annorum, ab uno ad aliud factum progrediamur. Tum profecto Annalistarum, nullo modo veterum historicorum morem imitamur. Illi, longe aliter seriem factorum ordinabant, quae ordinatio, licet summam iudicandi vim, meditationem et accerrimum studium requirebat, eos tamen insigni nomine pragmaticorum Historicorum dignissimos reddidit. Omnia facta arctissime inter se cohaerent, ita ut vnum sine alio ne quidem cogitari possit. Hunc vero ipsum nexum factorum, inprimis cum saepe hoc, vel illud, naturae alterius repugnare videatur, penetrare, res difficillimi laboris erit. Quapropter, si historiam conscribamus vel vniuersalem, vel aliam, (nam hic locus de collocatione factorum ad omnem pertinet) ut primum omnium rerum gestarum memoriam animo percurramus, maximopore necessarium esse videtur. Ad hanc ipsam considerationem, accedet diligens singulorum factorum examinatio, ut videamus, quomodo illud factum ad alia sit referendum. Inde causae, origo, factorum progressus, et ea, quae post haec sequuta, accurate sunt inter se coniungenda, veluti ipsi, rem non describeremus, sed perageremus. Ita naturalis ordo dicendorum, quoad singula facta non solum exoritur, sed etiam res ipsa, secundum veras causas et effectus, lectorum oculis subjicitur, ex qua descriptione verum historiae fructum percipiemus. Ita ipsae causae, in serie factorum, a nobis explicandorum, non semper occurrent, sed latent, et altius saepe erunt repetendae. Ex quo iterum patet, Chronologiam secundum annos, accuratissime etiam obseruatam, nulla ratione pragmaticam rerum gestarum effecturam esse, narrationem. Igitur saepe facta, historiae erunt im-

miscen-

miscenda, quae ex iudicio nonnullorum lectorum, a nostro proposito aliena esse videntur. Vellem, ut ille, qui magno cum clamore, in Bibliotheca Berolinensi, de nostro nouissimo libro, sententiam ferre voluit, diligentius systema factorum examinasset, tum facili negotio colligere potuisset, ex qua causa, hoc vel illud factum locum obrineat. Silencio reliqua praetereo. Etenim hanc de meis laboribus iudicandi libertatem, aliis lubentissime concedo, inprimis si veritatis amore, nullo partium studio, quod fere ubique nostra aetate regnat, nititur. Optarem, ut hunc veritatis amorem Berolinensis scriptoris, aliorumque laudare possem: an recte sentiam, penes aequos et bonos viros sit iudicandi arbitrium. Deinceps ipse ordo singulorum factorum, non semper vna eademque ratione est instituendus, ut ex more plurimorum recentiorum scriptorum, primum res bello memorabiliter gestas, deinde pace, enarremus, et eas iterum secundum certas classes, semperque eodem modo. Etenim cum secundum causas et effectus, historiam describamus, saepissime inter domestica populi facta, res in remotissima gestae terra sunt collocandae. Non solum ex hac commemoratione, iucunda quaedam varietas oritur, quam nisi adhibeas, lectorum animi defatigabuntur, sed etiam tum denum veram naturam ac indolem omnium rerum, quae acciderunt, lectores perspiciunt, de illisque rectissime iudicare valent. Sic verbi causa in historia pacis inter Britannos, Gallos, Hispanos et Lusitanos, sancitae, facta in Europa, cum aliis ex noua terra petitis, inter se sunt concilianda et coniungenda. Quapropter relatio singulorum factorum ad alia, summis difficultatibus obnoxia esse videtur, eamque rite perspiciendi, et felicissimum scriptoris ingenium acerrimaque iudicandi vis requiritur. Igitur etiam saepe res per se exigui ponderis, inter facta grauissima et maxime memorabilia sunt collocandae, propterea quod maximos habuerunt exitus, admirabilique vicissitudini causam et occasionem suppeditarunt. Denique si secundum causas progressum et effectus, re-

rum gestarum seriem examinauerimus, ipse transitus factorum ad alia, rerum commemorandarum natura inniti debet. Ita demum recta singulorum factorum cum aliis conjunctio, feliciter efficitur. Ita neque anxie connectendi particulas exquiremus, neque semper iisdem loquendi formulis, noui facti narrationem exordiemur, aut denique eas narrationis partes, cum rei com memoratae initio conjungemus, quae plane repugnant, lectoribus nauseam et taedium excitant, et quae nullo modo inter se conciliari possunt. Quamuis omnium regularum vis insignem nobis praebeat vtilitatem, tamen nisi ad eas iudicii grauitas, accurratum Philosophiae studium, exercitatio, pulcherrimorumque exemplorum dilectus accedat, profecto tempus operamque perdemus.

§. XI.

His fati superque, ex nostro hoc argumentum pertractandi consilio, explicatis, de oeconomia Historiae specialis, que nonnullorum populorum historiam, sicuti notissimum est, complectitur, verba faciemus. Cum jam in superioribus, et suis finibus regi studium historicum demonstrauerimus, naturamque ac in dolem historiae vniuersalis, ab omnibus reliquis historiae partibus separauerimus, fati superque colligitur, oeconomiam rerum gestarum in hac, plane diuersam ab illa esse, quam descripsimus. Differt vero ab illa, et dilectu factorum, et multitudine denique vberiori rerum gestarum explicatione. Etenim illa facta, maxime memorabilia, hoc est, originem, progressum et vltima cuiusdam populi fata, in historia populorum quidem repetemus, ita tamen, vt ea, longe vberiori oratione explicemus ac illustremus. Hanc vero ipsam explicationem eo facilius intelligimus, cum jam studio historiae vniuersalis praeparati ad eam accedemus. Igitur et plures causae factorum, et partim longe alia, partim multo plura facta, hic locum obti-

obtinebunt. In historia catholica, ex fere innumerabilium factorum multitudine, ea tantummodo seligo, quae ad originem, progressum et vltima fata populorum pertinent; At enim vero in historia speciali, omnem et secundam et aduersam fortunam nonnullorum populorum, vel sub quocunque principe, vel quocunque tempore, describam. Ita copiosa oratione, in eruendis institutis, moribus, formula regiminis, litteris, vtar, et multas res memorabiles, quas data opera in historia vniuersali silentio oppressi, attingam et explicabo. Quis porro in hoc historiae vniuersalis studio, quamcunque etiam levissimam imperiorum mutationem, aut bellum modo inchoatum, ita statim finitum, commemorabit? aut omnes res, in praeliis describendis, in foederibus fanciendis, in restituenda populis pace delineabit?

Si vero ea omnia, in historia nonnullorum populorum pertractanda omittis, in grauissimum incurres errorem. Nam non solum memorabiles nonnullarum gentium vicissitudines considerare volo, sed omnem populi fortunam; omnium rerum, mea attentione dignarum, initium et exitum. Inter hos ipsos populos, sicuti in historia vniuersali, nonnullos summam potentiam consequutos, alios penitus deuicisse, intelligemus. Ita et in hoc historiae populorum studio, sicuti in catholicae, hanc ipsam historiam, vniuersae narrationi inferendam esse existimo. Eam vero explicandi tum comoda erit occasio, si ipsum bellum, a quodam populo inchoatum, et ab alio adeo infeliciter gestum, describere aggredimur. Etenim incomparabilis *Moscovii* morem, qui plane deuicto populo, eius res gestas memoriae prodidit, sicuti verbi causa, Alemannici, parte secunda historiae germanicae, ideo nollem imitari, quoniam saepe vel ex aliis rebus gestis, vel ex partibus reipublicae, vera causa belli ab hoc populo feliciter, et ab illo infeliciter finiri, repeti possit. Igitur, si etiam secundum causas, hoc vltimum, et infelici-

ciffimum populo bellum, enarrem, tamen lectores eas non ab omni parte et clarissime perspicient. Hanc ipsam difficultatem, sicuti puto, vidit *Gattererus*, novam igitur elegit viam, et rationem, ex qua, ea historia, statim cum hujus populi mentio injiciatur, sit commemoranda. Haec ipsa ratio, alias iterum continet difficultates. Nam non solum ita dicendorum ordinem perturbamus, sed etiam, ut omnia, quae jam narraimus, deinceps repetamus, necesse erit. Accedit ad ea, quod lectores ipsi, si verbi causa factum non adeo grauioris momenti alicujus populi, et deinceps omnem reliquam historiam, ac instituta relata legant, hunc ipsum nexum factorum inter se, penetrare non possint.

§. XII.

In hoc ipso vero oeconomiae loco, quoad historiam populorum, nonnulla alia ad explicandum supersunt argumenta. Quae cum per se grauia, et attentione digna esse videantur, ea nullo modo omitam; sed potius, sicuti reliqua hujus Theoriae Capita, in parte secunda hujus dissertationis exponam, quam v. D.

crastino die, eruditorum subjiciam examini
atque iudicio.

ORNA.

ORNATISSIMO DISSERTATIONIS

DEFENSORI

S. P. D.

CAROLVS RENATVS HAVSEN.

Accessisti ante aliquos annos ad hanc nostram academiam, elegantioribus bene praeparatus litteris, quibus omnis reliqua inmititur eruditio atque doctrina. Hoc ipsum litterarum bonarum studium statim augurabar, cum me primum salutes, intelligeremque, Te virorum, omnis elegantioris doctrinae intelligentissimorum, Baueri mihi amicissimi, et Schumanni usum fuisse disciplina. Quapropter lubentissime Te inter meos recepi, cum ut satisfacerem amicitiae cel. Baueri, tum spei, in meo candore, integritateque positae, omnique modo ingenium tuum excitare, rationemque studiorum consilio operaque adiuuare elaborauit. Incredibili vero cupiditate discendi, et plane indefessa diligentia, non solum scholis celeberrimorum huius academinae Iureconsultorum, interfuisti, sed etiam cum hoc legum, seueriorisque disciplinae studio, reliquas humanae sapientiae partes, imprimis praestantissima historiarum studia arctissimo coniunxisti vinculo. Et enim cum ex ipsa natura et indole Iurisprudentiae, tum ab exemplis praestantissimorum virorum et superioris et nostrae aetatis facile colligebas, accuratam legum Theoriam, solertemque ideo causarum investigationem, nisi rerum gestarum et diuersarum rerum publicarum perfecta et omnibus numeris absoluta, accedat cognitio, ne quidem cogitari, multo minus effici posse. Igitur Te semper comitem habui et inter reliquos vidi, quibus historiam catholicam, Imperii Romano Germanici, res in Europa hoc seculo memorabiliter gestas, prudentiam civilem, notitiam rerum publicarum, rem diploma-

C

ploma-

plomaticam, denique historiam litterariam Philosophiae et bonarum artium, explicavi ac illustravi. Disciplinae enim nostrae studia semper in hac academia vel maxime floruerunt, et liceat mihi de amore nostrorum Commilitonum in uniuersam historiam, acrique eius excolendae studio, ad eos veluti haereditate translato, verissime gloriari. Nullo modo ex more nonnullarum academiarum, Germaniae vel maxime omni eruditioni aduersante, eorum studium, historiae catholicae aut Imperii Romano Germanici cognitione absoluitur, sed potius, cum, et reliquas historiarum partes, diligenter ac sedulo percurrant, rectissimum summaque laude dignum esse videtur. Eorum morem cum et Tu ornatissime Beer diligenter fueris imitatus, hoc rectissimo studio et aliis innotuisti, variamque in hac academia doctrinae copiam felicissime collegisti. Ita et Patriae et iis, qui tibi rebusque tuis bene cupiunt, non fallaci sed certa fide auguror, Te, spem de Tua doctrina ingenioque conceptam, non solum impleturum sed plane superaturum esse. Non indiges auxilio meo, in defendenda difficillimi argumenti dissertatione; quoniam vero mos ita est, Te comitabor et veluti spectator tuarum virtutum adero. Deum immortalem rogo, ut sicuti haec tenus, ita et in posterum omnes consiliorum tuorum rationes, euentusque sui pro: lentia moderetur ac dirigat. Ita vale, neque Patriae, cui omnis doctrinae virtutisque principium debes, neque Academiae nostrae, quae summa fide Te recepit ingeniumque expoliuit, denique mei, si forsitan hac attentione et amore dignus esse videar, ne obliuiscere.

DOCTIS.

D I O C T I S S I M O
H V I V S D I S S E R T A T I O N I S
D E F E N S O R I
A M I C O D I L E C T I S S I M O

S. P. D.

IOANNES GOTTLIBIVS SCHVMMELIVS.

Quamvis ab eo tempore, quo Tua amicitia atque consuetudine mihi frui licuit, animum Tibi meum satis superque probauerim: tamen adeo commoda hodierna die mihi obuenit occasio, vt nullo modo silere, sincerissimam potius Tibi declarare mentem, velim. Nolo vel arctissimum amicitiae nostrae vinculum in memoriam reuocare, ipseque veluti renouare dolorem, quem animus meus, discessu Tuo percussus satis sentit; nolo laudes Tuas commemorare: nam haec ipsa oratio Tuam offendet modestiam. Quomodo etiam indigeres laude mea, cum virtutes Tuae et admirabilis diligentia insigni Patronorum fauore, aequaliumque aemulatione dignissimae iudicatae fuerint? Igitur gratias Tibi tantummodo ago referoque, quod me veluti comitem honoris Tui et Tuae virtutis admiratorem eligere volueris, ex quo nouum pignus amicitiae amorisque Tui mihi tradidisti. Quapropter, vt omnia breuiter complectar, et hanc Tuam felicitatem Tibi ex animo gratulor, et Deum Summum rogo, vt eam quotidie adaugeat amplificetque; animumque Tibi spondeo integerrimum, quo certe nulli Tuorum vnquam vel fide vel amore cedam. Ita vale et res Tuas age ex animi Sententia.

C 2

AMI-

AMICO SVAVISSIMO

S. P. D.

SCHAEFFERVS, L. L. C.

VRATISLAVIENSIS.

Ita et me, Vir Ornatissime, dignum iudicavisti, qui in societatem honoris, lactitiaeque TVAE venirem. Iucundissimum profecto mihi est hoc amicitiae TVAE pignus, quod mihi occasionem praebet, palam profiteri, quanti TE faciam, quantaque admiratione TVVS virtutes prosequar. Nihil magis opto, quam vt immortalis Deus Tibi TVIS que rebus semper prospiciat. Ita enim profecto TVAE doctrinae morumque integritatis vberimos colliges fructus. De me Tibi velim persuadeas, me semper in eo omnem operam collocaturum esse, vt, si etiam amorem fidemque TVORVM amicorum officiis non superem, certe tamen has virtutes adaequem. Ita vale, meique, amicitiaeque nostrae nunquam ipsas obliuiscare! Halae Sax. die XXIV. Aprilis MDCCLXIX.

№ 1680.
8

ULB Halle 3
001 508 342

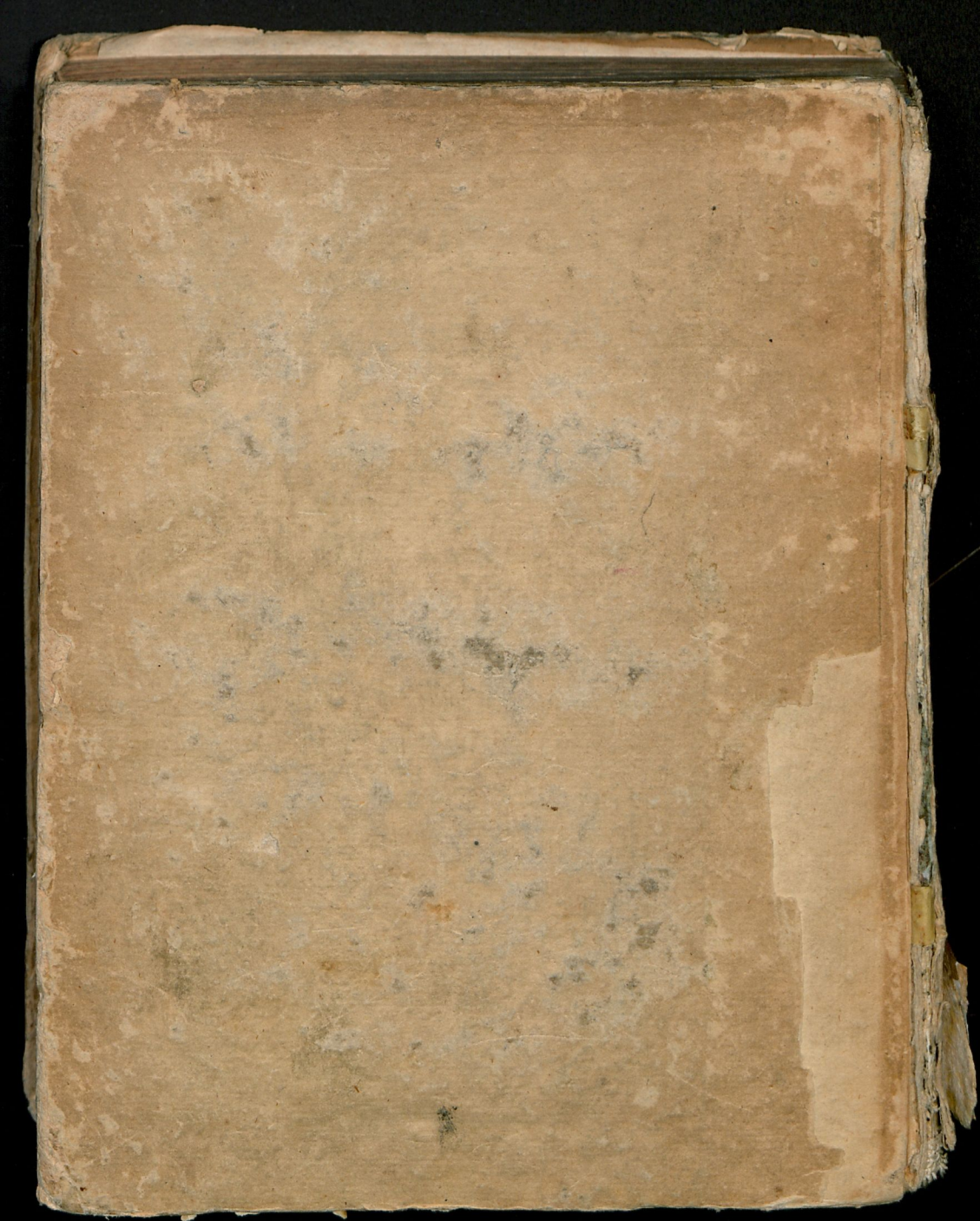

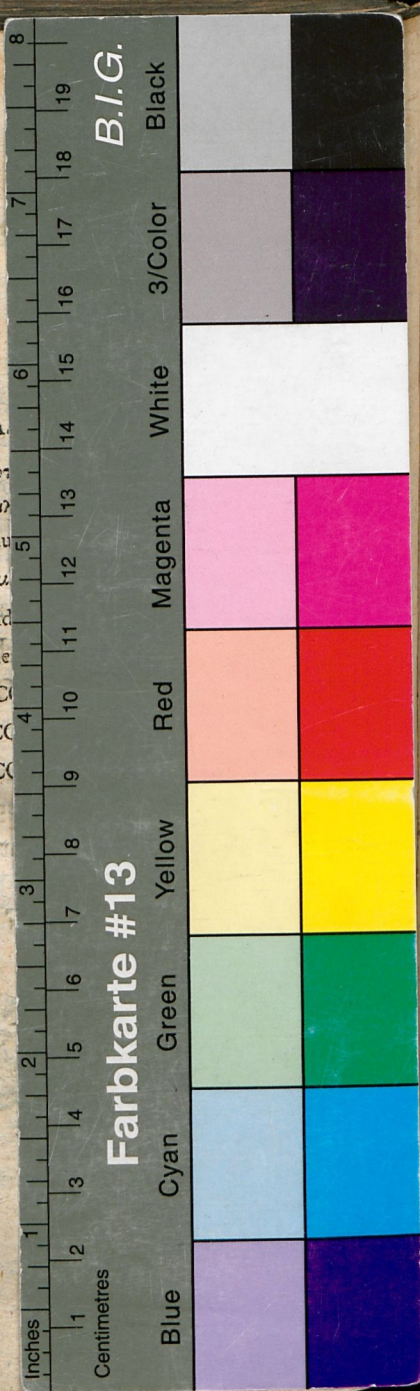
Sl.

Nur für den ~~Verbrauch~~

n. f.

DE
THEORIA HISTORIAE CIVILIS
NONNULLA.

PARS PRIMA.

QVAM
SVB PRAESIDIO
CAROLI RENATI HAVSEN
PHILOSOPHIAE P. P. O. ACADEMIAE ELECTORALIS MOGVNTINAE,
ET REGII INSTITVTI HISTORICI GOTTINGENSIS SOCIJ
ORDINARIJ.

DIE XXVII APRILIS MDCCLXIX.

PLACIDO ERVDITORVM EXAMINI

SVBIICIET

CHRISTIAN GOTTLIEB CHRYSOSTOMVS BEER

LEOBERGA SILESIVS.

HALAE
LITTERIS CVRTIANIS.

